

νίας. Βγαίνει μιά φορά τῆ βδομάδα στό 'Αδδῖς-Ἀμπάμπα καί εἶναι ὄργανο πού συντελεῖ στήν ἐπαφή τοῦ ἑλληνισμοῦ τῆς Ἀβυσσηνίας μέ τόν πολυάριθμο αἰγυπτιακὸ ἑλληνισμό. Σ' ἓνα φύλλο τοῦ Ἰουλίου μᾶς σταμάτησε τὸ ἄρθρο «Ἰθαγενὴς ἐκπαίδευσις» ἀσχολούμενο μέ τὰ μέτρα τῆς Ἀβυσσηνιακῆς Κυβέρνησης γιά τὰ σχολεῖα· ὁ ἀρθογράφος συστείνει στήν Κυβέρνηση νά χρησιμοποιοῦσιν Ἑλληνας διδασκάλους. Σ' ἓνα φύλλο τοῦ περασμένου μήνα διαβάζομε περιγραφή τῆς ἀφίξης (σὴν Ἀβυσσηνία) τοῦ Μητροπολίτου Ἀξώμης ἢ ὅποια, λέγει ὁ «Αἰθιοπικὸς Κόσμος», «ὑπῆρξε διὰ τὸν Ἑλληνισμόν ἐθνικὴ πανήγυρις καὶ ἐορτή».

«**Ἀρκαδία**». Κυριακάτικη ἑλληνικὴ ἐφημερίδα τοῦ Σικάγου. Στὸ φύλλο τῆς 9ης Σεπτεμβρίου ἔχει ἄρθρο τοῦ κ. Θ. Συναδινοῦ γιά τὰ Γορτυνιακὰ Τοπεῖα.

«**Κερκυραϊκὴ Ἐλπὶς**». Ἐφημερίδα μέ πολλὴ κυκλοφορία στήν Κέρκυρα. Μὲ ἄρθρα πού πραγματεύονται σπουδαῖα ζητήματα τοῦ νησιοῦ. Σημειώνομε μιά μελέτη τοῦ κ. Γ. Σ. Τρίβιζα πάνω στήν γεωργικὴ καὶ συνεταιριστικὴ κατάσταση τῆς Κερκύρας.

«**Νέα Ἡχώ**», ἐφημερίδα τοῦ Πόρτ-Σαῖτ.

## ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

**ΕΝΑ ΘΑΛΙΒΕΡΟ ΑΓΓΕΛΜΑ** μᾶς μεγάλωσε τὸ πένθος πού λίγο πρὶν αἰσθανθήκαμε μέ τὸ θάνατο τῶν μεγάλων μας Ν. Λύτρα καὶ Κ. Μαλέα.

Ὁ Γεώργιος Ροῦλὸς πέθανε ἀφίνοντας ἓνα ἔργο σοβαρό, πολὺ σημαντικό, δημιουργικὸ γιά τὴ νεώτερη ἑλληνικὴ Τέχνη γιά τὴν ὅποια ὀλόκληρα χρόνια δούλεψε ὡς τεχνίτης καὶ ὡς καθηγητὴς τοῦ Πολυτεχνείου.

Ἐντονώτερα ἀπὸ κάθε καλλιτεχνικὴ συγκίνηση τὸν δόνησε τὸ πατριωτικὸ αἶσθημα. Οἱ πίνακές του οἱ ἐμπνευσμένοι ἀπὸ τὴν ἐθνικὴ παλιγγενεσία καὶ τὴν ἀτυχή περιπέτεια τοῦ 97, εἶναι οἱ πιὸ δυνατοὶ καὶ οἱ πιὸ χαρακτηριστικοὶ γιά τὸν ἀξέχαστο τεχνίτη πού ἔργα του στολίζουν τὴν Ἐθνικὴ Πινακοθήκη μας.

ΣΤΗΝ «Revue de Paris» (Σεπτέμβριος - Ὀκτώβριος) φάνηκε

ένα ἄρθρο τοῦ κ. Ρουσσέλ μετὸν τίτλο "La littérature de la Grèce moderne".

Ὁ κ. Ρουσσέλ εἶχε γράψει (στό "Libre") ἓνα ἄρθρο, πέρσι, πάνω στό ποίημα τοῦ Καβάφη "Τέμεθος, Ἀντιοχεύς· 400 μ. Χ." Τό ἄρθρο του ἐκεῖνο τό ἀνασκεύασε ἡ "Ἀλεξανδρινή Τέχνη" (Ἀπρίλιος 1927) σέ σημειώμά της, μετὰ κάποια αὐστηρότητα, δικαιολογημένη ὅμως ἀπό τὴν ἐπιπολαιότητα μετὰ τὴν ὁποία ὁ κ. Ρουσσέλ καταπιάστηκε νὰ κρίνει Καβάφη.

Ἀναγκαστικά τὰ θυμηθῆκαμε αὐτὰ ὅταν διαβάσαμε τὶς εἰκοσι σελίδες τοῦ ἄρθρου τοῦ κ. Ρουσσέλ στὴν "Revue de Paris" καὶ μετὰ ἀπορία εἶδαμε νὰ μὴν ἀναφέρεται τὸ ἔργο τοῦ Καβάφη.

Ἄν δὲν εἶναι αὐτὰ ἡ αἰτία τῆς σιωπῆς τοῦ κ. Ρουσσέλ, ἔτοτε ἡ ἀπροσεξία του εἶναι μεγαλύτερη ἀπὸ ὅτι τὴν φανταζόμεσταν ὅταν γράψαμε τὸ σημειώμα μας ποὺ προαναφέραμε καὶ στό ὁποῖον κάηκαν κομμάτι τὰ δάχτυλα τοῦ κριτικοῦ.

Πάντως τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι ὅτι οἱ ἀναγνώστες τῆς "Revue de Paris" μένουν ἀπληροφόρητοι γιὰ ἓνα ζήτημα οὐσιώδες τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας. Γιὰ τὸ ἔργο τοῦ Καβάφη γράφτηκαν καὶ γράφονται διαρκῶς μελέτες, ἄρθρα, σημειώματα· ἐκδόθηκε πανηγυρικό τεῦχος στὴν Ἑλλάδα καὶ τώρα πρόκειται νὰ γίνῃ τὸ ἴδιο καὶ στὴν Αἴγυπτο· καὶ στὴν Ἀθήνα καὶ σὲ ἄλλα κέντρα ἐλληνικά γίνηκαν ἀξιοπρόσεχτες διωλέξεις περὶ αὐτοῦ· βγήκαν τομίδια πάνω του· ἀπασχόλησε καὶ ἀπασχολεῖ τὴ σοβαρότερη ἐλληνική κριτική γιὰ τὸ ἄτομο καὶ τὸν βίον τοῦ ποιητῆ ἢ περιέργεια ὅλο καὶ αὐξάνει· ποιήματα τοῦ Καβάφη μεταφράστηκαν σὲ ξένες γλώσσες καὶ ἐκτιμῆθηκαν πολὺ γιὰ τὰ νεότερότα τους στοιχεῖα· ἓνας ἀπτοὺς ἐκλεκτότερους συνεργάτες αὐτῆς τῆς "Revue de Paris" μεταφράζει μερικὰ ποιήματα τοῦ Καβάφη ἀναδημοσιεύονται διαρκῶς στὰ ἐλληνικά περιοδικὰ καὶ τὶς ἐλληνικὰς ἐφημερίδες· σχολιάζονται, ἀπαγγέλλονται, ἐξετάζονται διαρκῶς· σ' ἐκλεκτὰς φιλολογικὰς συγκεντρώσεις ἀπὸ ἄκρου εἰς ἄκρον τοῦ ἐλληνισμοῦ δίνουν ἀφορμὴ σὲ συζητήσεις, σὲ ἀναλύσεις· ἐπηρέασαν τὴν τέχνη νεωτέρων ποιητῶν καὶ ὁλοένα ἐπηρεάζουν περισσότερο.

Γι' αὐτὸ τὸ ἔργο, γι' αὐτὸ τὸ πολὺ σημαντικό, ζήτημα τοῦ φιλολογικοῦ μας βίου δὲν ἔμαθαν τίποτε οἱ ἀναγνώστες τῆς "Revue de Paris" ἕνεκα ἢ τῆς ἀπροσεξίας τοῦ κ. Ρουσσέλ, ἢ ἐπειδὴ κάηκαν κομμάτι τὰ δάχτυλά του ἀπὸ περσινὸ σημειώμα τῆς «Ἀλεξανδρινῆς Τέχνης».

Ἄλλὰ καὶ χώρια ἀπὸ τὴν παράλογη αὐτὴ παράλειψη, τὸ ἄρθρο τοῦ κ. Ρουσσέλ δὲν μᾶς ἔκανε καθόλου καλὴ ἐντύπωση.

Δὲν μᾶς ἄρесе ἐκεῖ πού μιλά γιὰ τοὺς γάλλους νεοελληνιστῆς (σελ. 121) ἢ διατύπωση «Eug. Clément, Philéas Lebesgue, etc.» Ἐπρεπε νὰ μακραίνει τὸ ἄρθρο του κατὰ δυὸ λέξεις καὶ νὰ γραφεῖ «Hubert Pernot, etc.» Μέσα σ' ἓνα «etc.» δὲν εἶναι ἡ θέση τοῦ ἀληθινοῦ σοφοῦ Hubert Pernot. Ὁ κ. Ρουσσέλ ἀγνοεῖ τὸν θαυμάσιο τόμο «La Grèce actuelle dans ses poètes»; Δὲν μᾶς ἄρесе ἓνα ἄλλο «etc.» ἐκεῖ πού μιλά γιὰ τὶς γυναῖκες λόγιες (σελ. 138) «Thyros, Myrtiotissa, Parren, Moatsou etc.» Μὲς στὸ «etc.» του τὸν πληροφοροῦμε (κι ἔπρεπε νὰ τὸ ξέρει) δὲν εἶναι ἡ θέση τῆς Γαλάτειας Καζαντζάκη.

«Kostis Palamas très profondément influencé aussi», ἀπὸ τὴν κίνηση ὑπὲρ τῆς δημοτικῆς τοῦ τέλους τοῦ περασμένου αἰῶνα, «ne composa plus ses œuvres littéraires qu'en grec, devint et resta...» Τὶ περιμένε τὸν Παλαμᾶ νὰ γράφει; Ὀλλανδέζικα; Θέλει νὰ πεῖ grec usuel, ἢ κανένα ἄλλο ἐπίθετο χαρακτηριστικὸ τῆς δημοτικῆς μορφῆς τῆς γλώσσας.

Στὴ σελ. 132 παρουσιάζει τὸν Βουτυρᾶ ἔμμεσα ἐπιρροεασμένο (μέσω ἄλλων συγγραφέων) ἀπτοὺς Ρώσσους. Στὴ σελ. 140 λέει ὅτι ὁ Βουτυρᾶς εἶναι «étonnamment original». Λογικὴ μιὰ φορὰ! Ὁ Βουτυρᾶς εἶναι μόνον «original»: ἄς μάθει κι αὐτὸ ἀπὸ μᾶς ὁ κ. Ρουσσέλ.

Κοντοσταθίσαμε σὰν εἶδαμε τὸ «A. Malacassis» (σελ. 136). Ὑποθέσαμε πὼς ἦταν τυπογραφικὸ λάθος. Ἀλλὰ μετὰ (σελ. 139) εἶδαμε «Antoine Malacassis». Λοιπόν, τί εἶχες Γιάννη, τί εἶχα πάντα. Θυμηθίκαμε τὸ σημείωμά μας τὸ περσινὸ στὸ ὁποῖο εἶχαμε τὸν νὰ βοηθήσομε σὲ κάτι «τριάντα» καὶ «ἑπτὰ», σὲ κάτι «ν», σὲ κάτι «Νέα Ζωή» καὶ «Νέα Τέχνη». Ἄς τὸν βοηθήσομε κ' ἐφέτος. Ὁ Μαλακάσης λέγεται Μιλτιάδης.

Τὶ περιττὰ πράγματα εἶναι αὐτὰ τὰ «h». Rhallis, Rhoïdis, Rhigas. Δασεῖα δὲν βάζομε πιά στὸ Ρ. «La firme Rhallis»: ἡ «firme» γράφει τὸνομά της Ralli. Καὶ γιατί ν' ἀρχαῖζει στὸ «ρ», ἐνῶ τὸ «η» (σωστά ἄλλωστε) τὸ κάνει «ι» καὶ ὄχι «ε». Καὶ γιατί ἐξαίρεση στὸν Ραφτόπουλο; Raftopoulos. Σαλάτα.

«La chute de Byzance (1453) considérée au point de vue littéraire ne fut pas... une grande catastrophe». Μᾶς φαίνεται ὅτι χρειάζονταν ἐδῶ ἓνα «ἴσως», ἓνα «πιθανόν». Εἴμαστε κιόλας δισταχτικοὶ ὅταν μιλά γιὰ Βυζάντιο ὁ κ. Ρουσσέλ. Θυμούμαστε τὰ περσινὰ του (τὰ διασκεδαστικά) «la déconvenue des Byzantins» «ainsi il éclaire toute la vie sans but de Byzance» μὲ τὰ ὁποῖα ζήτησε νὰ ἐξηγήσει τὸ «Περιμένοντας τοὺς Βαρβάρους» τοῦ Καβάφη.

Ἀσχολεῖται μὲ τὸ γλωσσικὸ ζήτημα — καὶ γιὰ τὸν Ψυχᾶρη

γράφει τρεις γραμμές περίπου ! Για την πελώρια δουλειά του Ψυχάρη, για την μεγάλη ψυχαρική επίδραση : τρεις γραμμές περίπου !

Μας φαίνεται ότι για τον Κάλβο έπρεπε να γράψει περισσότερο από δυο (περίπου δυο) γραμμές. Ο Κάλβος είναι ένας δυνατός ποιητής που θα ενδιέφερε τους ξένους (μέσα στις δυο, περίπου δυο γραμμές του τον ονομάζει κιόλας "surfait").

Για το θαυμάσιο έργο του Κρουστάλλη δεν γράφει ο κ. Ρουσσέλ μια λέξη. Για το θαυμάσιο έργο του Παπαδιαμάντη επίσης τίποτε. Θα τους ξέχασε. "Όπως είπαμε πέρσι είναι βιαστικός και απρόσεχτος. Άλλ' ήταν άδικο να μην έλκυστει ή προσοχή του γαλλικού κοινού στα δυο έξοχα αυτά ταλέντα μας. Είναι τρομερό να πληρώνει ή καλή υπόληψη της λογοτεχνίας μας για τα βιαστικά και την απροσεξία αυτού του κυρίου.

Για την μεγάλη προσωπικότητα του Ίωσα Δραγούμη ούτε λέξη. Για τον Ουράνη, για τον Ασπαθιώτη, για τον Μπουφίδη ούτε λέξη. Τ' όνομα του Καμπύση δεν το αναφέρει. Μά που είχε το νου του όταν έγραφε ο κ. Ρουσσέλ ;

Σάν Άλεξανδρινό περιοδικό όφειλόμε να πούμε ότι στο μακρόν άρθρο του κ. Ρουσσέλ έπρεπε να υπάρχει μια σελίδα, ως είναι και μισή, για το Άλεξανδρινό πνευματικό κέντρο που τα τελευταία είκοσι χρόνια εργάστηκε πολύ, έδειξε τέτοια ζωτικότητα και που ο κ. Dieterich — νεοελληνιστής πολύ άνωτερος, έννοείται, άπτον κ. Ρουσσέλ—ονομάζει (στην Άνθολογία του) χορύφωμα λογοτεχνικό. Διαμαρτυρόμαστε έντονα για την παράλειψη όνομάτων Άλεξανδρινών και γενικά αιγυπτιωτών λογοτεχνών άξιας. Άγνοει ο κ. Ρουσσέλ ότι στην Αίγυπτο υπάρχουν σοβαροί παράγοντες της ελληνικής λογοτεχνίας ; "Αν το άγνοει, πώς τότε του επιτρέπεται να γράφει για την λογοτεχνία αυτή όταν δεν την κατέχει ολόκληρη. Είναι θλιβερό να παρουσιαστεί ή λογοτεχνία μας στους ξένους από άνθρωπο ξεχασιάρη ή προκαταλειμμένο.

Άπό την υπόθεση αυτή όλη του άρθρου του κ. Ρουσσέλ αποκομίσαμε ένα αίσθημα λύτης. Είμαστε ελληνικό περιοδικό, αγαπούμε τα ελληνικά γράμματα και εργαζόμαστε με θυσίες γι' αυτά και λυπούμαστε γιατί έγινε σέ σοβαρό ξένο περιοδικό μια παρουσίασή τους πρόχειρη, άνάξια. Σκεπτόμαστε τί κρίμα που δεν είχε άνατεθει ή δουλειά σέ κανένα άπτους άληθινούς και γερούς κριτικούς μας — στον Άλκη Θρύλο, στον Παράσχο, ή στον Άγρα, (τους δυο τελευταίους άλήθεια μήτε τους αναφέρει ο κ. Ρουσσέλ) και να γίνει έτσι μια άρμόζουσα, παρουσίαση της νέας μας λογοτεχνίας.